

Archive آرشیو

Archive students Journal
Published by Alzahra University
4th Issue

نشریه علمی دانشجویی مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهرا
سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۳

سخن حکیم الملوک
معرفی چهره ها
معرفی سازمان آرشیوی داخلی
معرفی سازمان آرشیوی خارجی
مقاله
به بهانه زمستان
معرفی سایت آرشیوی
دست خط شیخ بهایی
نوشته های آرشیوالدوله
معرفی پایان نامه ای در حوزه آرشیو
اخبار

آرشیو

آنچه این بار می خوانید...

- ۲..... سخن حکیم الملوک
- ۳..... معرفی چهره ها
- ۴..... معرفی سازمان آرشیوی داخلی
- ۶..... معرفی سازمان آرشیوی خارجی
- ۱۰..... مقاله
- ۱۴..... به بهانه زمستان
- ۱۵..... معرفی سایت آرشیوی
- ۱۷..... دست خط شیخ بهایی
- ۱۹..... حرف های آرشیوالدوله
- ۲۱..... معرفی پایان نامه ای در حوزه آرشیو
- ۲۲..... اخبار

صاحب امتیاز:

معاونت فرهنگی- اجتماعی دانشگاه الزهراء(س)

زیر نظر:

اداره کل امور فرهنگی دانشگاه الزهراء(س)

مدیر مسئول:

فرزانه طالب حقیقی

سردبیر:

مهدیه شیخ عباسی

ایمیل جهت ارسال آثار:

Archive.alzahra@gmail.com

همکاران این شماره:

زهرا سلیمانی

فرزانه طالب حقیقی

فاطمه احمدی

نگار زارع

فاطمه محبی

سپیده پناهی وحید

مهدیه شیخ عباسی

نیره خدا داد شهری

طراحی روی جلد و صفحه آرای:

عاطفه پیرزاده

کارشناس نشریه: زهرا وزیری

چاپ و صحافی:

طه

لیتوگرافی:

طه

نشانی: تهران، میدان ونک، ده ونک، دانشگاه
الزهراء(س)، ساختمان معاونت فرهنگی- اجتماعی،

اتاق نشریات

تلفن: ۸۰۵۶۹۰۸

صندوق پستی: ۱۹۹۳۸۹۱۱۷۶۴

وبلاگ: blogfa.com.www.archive۹۲

السخن حکیم الملوک

استاد من، استاد من است...

این روزها اکثر ما به دلیل خواندن اخبار سرقت علمی که در گروه بحث مشهد منتشر شده خاطرمأن مكدّر است و ذهنمان آرام نیست. نمی‌خواهم در این جا به درستی و غلطی خبر و یا به بررسی مستندات ارائه شده و عمل انجام گرفته پردازم و البته نمی‌خواهم پدیده سرقت علمی را بی اهمیت جلوه دهم و از فرد خاصی دفاع کنم. این خبر بهانه‌ای شد تا چند خطی برای استاد بنویسم. بهانه‌ای برای اینکه بگویم استاد من به خاطر چند مقاله‌ی پژوهشی و طرح‌های علمی استاد نیست. استاد من کسی است که لبخندش آرامش می‌بخشد، حرف‌هایش انگیزه می‌دهد. با طرز نگاهش می‌آموزد و با سکوتش هزار حرف نگفته می‌گوید. می‌خواهم این بار آرشیویست نباشم و چشم بر روی مستندات ارائه شده بیندم و برخاسته از باورهایم بگویم که استادم را تنها بخاطر مراتب علمی‌اش قبول نداشتم که اکنون با مطرح شدن این مسائل از او روی برگردانم، بلکه رفتار و کردار و سخن گفتنش مرا مجاب به باور کردنش می‌کند. او کسی است که در لحظه لحظه حضورش می‌آموزد. استاد من، استاد من است چون می‌دانم شخصیتش، رفتارش، اخلاقش، حرف‌هایش، لبخندش، اخمش، تشویقش، انگیزه‌هایی که در ما ایجاد کرد متعلق به خود اوست و نه هیچ کس دیگر. چون می‌دانم آرشیویست شدیم چون ایشان حضور داشت و تلاش کرد و یقین دارم این‌ها را از کسی به یغما نبرده‌است. او کسی است فراتر از یک استاد، او همانند پدری مهربان از دل کویر نامهربان است که با تمام وجود داشته‌هایش را می‌بخشد.

"این نوشته تقدیم به تمام اساتیدی که حتی برای ساعتی به ما آموختند"

فرزانه طالب حقیقی

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س)

ftalebhaghighi@gmail.com

سید عبدالله انوار، ریاضی‌دان، محقق، فهرست‌نگار و نسخه‌شناس برجسته معاصر و فرزند روحانی مجاهد، یعقوب انوار شیرازی - از آزادی خواهان صدر مشروطیت و مدرس حوزه‌های علمیه - در سال ۱۳۰۳ هجری شمسی در تهران و در خانواده‌ای مذهبی، سیاسی، خوشنام و اهل علم و ادب تولد یافت. وی پس از پایان تحصیلات ابتدایی و متوسطه، تحصیلات علمی خود را هم‌زمان در دو رشته‌ی حقوق (در دانشگاه تهران) و ریاضی پی گرفت و هم‌زمان در محضر اساتید معتبر داخلی و خارجی در حوزه‌ی ریاضی و علوم هندسه در خارج از دانشگاه و به شیوه‌ی مطالعه و تحقیق آزاد بهره‌ای کامل گرفت و به دانشی وسیع در این عرصه‌ها دست یافت.

پس از فراغت از تحصیل، در آموزش و پرورش به تدریس زبان انگلیسی پرداخت و بعد از پنج سال در وزارت فرهنگ، به عنوان مترجم انگلیسی و فرانسه استخدام شد. بعد از دو سال به بخش نسخ خطی کتابخانه ملی منتقل شد و تا دوره‌ی بازنشستگی مسئولیت این بخش را برعهده گرفت و با حضور پیوسته و مداوم خود موفق به انجام خدمات ارزنده‌ای از جمله تألیف و تدوین دو جلد فهرست نسخ خطی فارسی و عربی این کتابخانه گردید. فعالیت فرهنگی ایشان نظیر تدریس، تحقیق و آموزش، راهنمایی اساتید، دانشجویان و پژوهشگران علاقه‌مند به مباحث نسخه‌شناسی، متن‌پژوهی و فهرست‌نگاری و ... پس از بازنشستگی ادامه داشته است. ایشان صاحب آثاری

ارزشمند در حوزه‌های مختلف نسخه‌شناسی، فهرست‌نگاری، تصحیح، جلدسازی تاریخ، ریاضی، منطق، فلسفه و ... می‌باشند. همکاری طولانی استاد انوار با دکتر معین که در انتشار ده جلد از لغت نامه دهخدا

توسط ایشان نمایان است حکایت از تسلط ایشان در این عرصه دارد. وی مقالات بسیاری را از زبان‌های عربی، انگلیسی و فرانسه در مباحث فهرست‌نگاری، نسخه‌شناسی، ریاضیات، فلسفه و تاریخ و ... ترجمه کرده‌اند که نشان از تسلط ایشان به زبان‌های مورد اشاره است. از دیگر آثار ارزشمند استاد انوار، شرح و ترجمه بیست و دو جلد کتاب شفای بوعلی سیناست. نتیجه‌ی پژوهش‌های ایشان در تطبیق و مقابله‌ی متن اصلی کتاب با منطق ارسطو به زبان‌های انگلیسی و فرانسه، تهیه و تدوین «فرهنگ اصطلاحات و لغات فلسفی کارآمد» به سه زبان عربی، انگلیسی و فرانسه است. تصحیح تاریخ جهانگشای نادری، شرح و توضیح «شرح حکمت الاشراق» سه‌پوردی، رفع مشکلات دانشنامه‌ی علایی، شرح و توضیح آثار مهم در اصول فقه شیعی از علمای برجسته‌ای چون میرزای قمی، شیخ مرتضی انصاری و ملا محمد کاظم خراسانی می‌باشد. سلسله مقالات استاد انوار تحت عنوان «تهران‌شناسی» مندرج در کتاب تهران، از دیگر فعالیت‌های اساسی استاد می‌باشد.

آشنایی و آگاهی از فعالیت‌های تحقیقی استاد انوار در حوزه‌های مختلف از جمله عضویت در کمیته‌ی تقویم و شناسایی اسناد کتابخانه‌ی ملی، عضویت در گروه علمی موسیقی فرهنگستان هنر و همکاری با مؤسسات پژوهشی و مراکز تحقیقاتی، جشنواره‌های علمی و ... همچنین نقد و بررسی تازه‌های نشر در حوزه‌ی کتابداری، اسناد، نسخه‌شناسی، تاریخ معاصر، ادبیات، تاریخ، فقه و اصول، منطق و فلسفه، ریاضی و هندسه و ... که در بسیاری از موارد به شرح و تفسیر، نقد و نظر، حاشیه‌نویسی بر متن و اصلاح و رفع اشتباهات مؤلف انجامیده است؛ از دامنه‌ی وسیع و کم‌نظیر معلومات، دانش و تبحر ایشان در علوم مختلف حکایت دارد.

استاد انوار با این بضاعت عالی علمی و بصیرت تحقیقی وافی و ملاحظات تاریخی و سیاسی، همواره همچون صاحب نظری امین و اندیشمندی متخصص و توانمند، برای مراکز فرهنگی کشور (نظیر کتابخانه ملی، کتابخانه ملک، مرکز اسناد کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه و ...) عمل کرده و مرجع مورد وثوق و مشاوره‌ی مطمئن بوده و هست.

از درگاه خداوند سبحان، طول عمر پربرکت و سرشار از عزت و تداوم سلامت و استمرار توفیق برای این محقق بزرگ آرزو مندیم.

منبع: "زندگینامه استا انوار"، پیام بهارستان. آبان ۱۳۸۵، شماره ۶۵، صص ۴ و ۵.

معرفی سازمان آرشیوی داخلی مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

گردآورنده: زهرا سلیمانی

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س)

soleimanika88@gmail.com

هدف سازمان

هدف اصلی و بنیادی کتابخانه‌ی و مرکز اسناد مجلس، جمع‌آوری آثار حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی، حفظ و نگهداری میراث ملی، آثار کمیاب و خطی و موزه‌ای و انتشار مناسب آن، ارائه‌ی خدمات به نمایندگی مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان، مجلس خبرگان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، دولتمردان نظام و پژوهشگران داخلی و خارجی، دانشجویان و سایر مراجعین است.

بخشهای مختلف آرشیو مجلس

واحد سازماندهی منابع، واحد مخزن، واحد شورای ارزیابی اسناد، واحد فراهم‌آوری منابع، واحد فهرست‌نویسی، واحد حفاظت و

تاریخچه

مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی، که در حقیقت تنها آرشیو قوه مقننه به شمار می‌آید به‌صورت رسمی از سال ۱۳۷۲ فعالیت خود را آغاز کرد. این مرکز که یکی از مهمترین مراکز آرشیوی کشور محسوب می‌گردد با دارا بودن حدود دوازده میلیون سند، محل رجوع مناسبی برای پژوهشگران تاریخ معاصر کشورمان است. که اسناد موجود آن خود بازگوی تاریخ نهادینه شدن دموکراسی و نهاد قانون‌گذاری در کشور است. به ویژه آن که در سال‌های اخیر، پژوهشگران و مورخان تاریخ معاصر گرایش و علاقه بسیاری نسبت به وقایع انقلاب مشروطه نشان داده‌اند و این مرکز می‌تواند پاسخ‌گوی مستند ابهامات پژوهشی آنان باشد.

مرمت، واحد آموزش، گزارشهای دولتی، واحد اسناد مکتوب، واحد اسناد غیرمکتوب. (کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۱، ۳۲، ۴۰، ۶۸)

طرح های پژوهش

مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی در راستای ترغیب و تشویق کارشناسان و پژوهشگران تاریخ مشروطه و استفاده از سایر نیروهای متخصص، طرحهای تحقیقاتی خود را در قالب طرحهای پژوهشی ارائه نموده است که هم اکنون بیش از ۵۰ طرح پژوهشی به مهمترین اسناد منتشر شده، نامه‌های مشروطه (دوره دوم) دفتر اول/ ابراهیم ذوالفقاری و اسناد روزنامه‌نگاران و مطبوعات به انضمام اسناد چاپ/ فرید قاسمی.

برپایی نمایشگاه

مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی، در راستای تحقق اطلاع‌رسانی مناسب، شرکت در همایش‌های تاریخی و برپایی چند نمایشگاه به خصوص در چند سال اخیر را در اولویت کار خود قرار داد، که برپایی نمایشگاه عکس و اسناد در همایش یکصدمین سال مشروطیت، برپایی نمایشگاه در همایش یکصدمین سال قانون‌گذاری در ایران و نمایشگاه اسناد در همایش رؤسای مجالس قانون‌گذاری آسیایی در تهران از جمله آن‌ها است.

فصلنامه علمی - تخصصی اسناد بهارستان

«اسناد بهارستان»، فصلنامه‌ای است در حوزه اسناد که قصد دارد به یاری اهل قلم،

با انتشار اسناد مکتوب و شفاهی آرشیوهای اسنادی، آن‌ها را در دسترس پژوهشگران قرار دهد تا بر این اساس، پژوهشهای علمی مستندی، نگاشته و منتشر گردد. در هر فصل، در «اسناد بهارستان»، مقالاتی در حوزه اسناد به زیور طبع آراسته خواهد شد.

معرفی پورتال کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

اخبار دنیای کتاب و مقالات: در این پایگاه همواره می‌توانید به آخرین تغییر و تحولات و اخبار دنیای کتاب دسترسی داشته باشید. همچنین مقالات، اخبار اسناد، گفتگوها، گزارش‌ها، آموزه‌ها و نیز آرشیو منظمی از عناوین مذکور در دسترس می‌باشد.

مشروح مذاکرات: در بخش مشروح مذاکرات، فهرست و متن کامل مشروح مذاکرات ۲۴ دوره مجلس شورای ملی و ۸ دوره مجلس شورای اسلامی در قالب نرم افزاری کارآمد پیش روی شما قرار گرفته است که امکان جستجوی دقیق، مشاهده ی فهرست عناوین هر جلسه، مشاهده و دریافت فایل PDF اسکن صفحات از جمله قابلیت‌های آن می‌باشد. محتوای این بخش به شرح زیر می‌باشد.

منابع دیجیتال: منابع دیجیتال کتابخانه مجلس شورای اسلامی به صورت منظم و فهرست بندی شده در این بخش در اختیار شما قرار گرفته است. این منابع شامل انتشارات کتابخانه، فصلنامه پیام بهارستان، نامه بهارستان، مطبوعات قدیمی و اسناد بهارستان می‌باشد که امکان مشاهده آنلاین و نیز دریافت نسخه دیجیتالی آنها فراهم شده است.

مشار: اطلاعات کتابشناسی بیش از ۹۰۰ هزار عنوان کتاب از آغاز تاریخ چاپ تا کنون در پایگاه اطلاعات کتابشناسی مشار گردآوری شده است. بخش‌های دیگری نیز در پایگاه اطلاع‌رسانی کتابخانه مجلس شورای اسلامی وجود دارد، که از جمله آنها میتوان به این صفحات اشاره کرد: معرفی کتابخانه مجلس، تشکیلات اداری، مرکز پژوهش، مرکز اسناد، کتابخانه شماره دو، تازه‌های نشر و نگارخان. (وب سایت کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۲۵ مهر ۱۳۹۲)

فهرست منابع

کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۱). کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. تهران: کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
وب سایت کتابخانه و موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، (۱۳۹۲).
پورتال کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. بازیابی شده در ۲۵ مهر ۱۳۹۲، از <http://www.ical.ir>

گردآورنده: نیره خدادادشهری
دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س)
Shahri.lib.۶۵@gmail.com

مقدمه

واتیکان دولت‌شهری مستقل است که در درون شهر رم در کشور ایتالیا جای دارد. واتیکان محل اقامت پاپ، رهبر کاتولیک‌های جهان و مرکز کلیسای کاتولیک است. واتیکان با مساحتی در حدود ۴۴ هکتار، کوچکترین کشور دنیا و با جمعیتی در حدود ۸۰۰ نفر، کم‌جمعیت‌ترین کشور مستقل دنیا محسوب می‌شود.

آرشیو واتیکان به عنوان یکی از بزرگترین و متنوع‌ترین آرشیوهای جهان شناخته می‌شود. این آرشیو هرچند به روی محققان گشوده است، اما برای عموم مردم چون گنجینه‌ای ناشناخته محسوب می‌شود.

جهانگیر قائم مقامی در کتاب خود با عنوان مقدمه بر شناخت اسناد تاریخی در بخش معرفی آرشیوهای جهان در ارتباط با آرشیو واتیکان نوشته است: «اسناد و مدارک مربوط به دربار واتیکان در مراکز مختلفی متمرکز شده است و قدیمی‌ترین

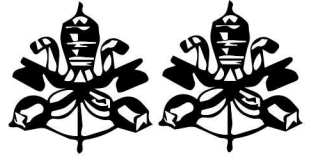
آرشیو ملی واتیکان

اسناد در این بایگانی‌ها مربوط به سال ۸۷۲ میلادی می‌باشد.

در سال ۲۰۰۹ کتابی با عنوان «آرشیوهای پنهان واتیکان»، توسط پل فن دن هوول منتشر شد. نویسنده این کتاب، خوانندگان را با خود به سرداب واتیکان، جایی که آثار کلاسیک از ۴۰۰ سال پیش تاکنون جمع‌آوری شده‌اند، می‌برد. این کتاب که بیش از ۲۰۰ صفحه است، همراه با عکس‌هایی نایاب، به معرفی این آرشیوها و مدارک تاریخی آن می‌پردازد. امتیاز این کتاب این است که خوانندگان آن بدون ورود به این سرداب اسرارآمیز می‌توانند از رازهای آن باخبر شوند. این کتاب با تلاش مجموعه داری کهنه کار و محتاط گرد آمده که شاهد کار دوستش در آرشیو واتیکان بود و با درخواست از واتیکان موفق شد تا نسخه‌هایی قدیمی را برای مشاهده در اختیار بگیرد.

در سال ۲۰۱۲ نمایشگاهی با عنوان «نور رازها» برای مردم این امکان را ایجاد کرد تا بخشی از گنجینه‌های پشت دیوارهای واتیکان را کشف کنند. اکنون با انتشار کتاب «آرشیوهای پنهان واتیکان» این کشف گسترش یافته است. این نمایشگاه به مناسب جشن چهلمین یادبود تاسیس آرشیو مخفی واتیکان از سوی پاپ پل پنجم در موزه کاپیتولینی رم برگزار شد. اسناد این مجموعه که بالغ بر ۱۰۰ نام و مدرک را در بر می‌گیرند، حقایق بسیاری را در رابطه با تاریخ طولانی واتیکان برملا می‌سازند. در میان مدارک به نمایش گذاشته شده می‌توان به امضای افراد سرشناسی چون گالیله، دانشمند و مخترع سرشناس ایتالیایی در سده‌های ۱۶ و ۱۷ میلادی و جیان لورنزو برنینی، هنرمند ایتالیایی و بسیاری دیگر برخورد.

آرشیو واتیکان

آرشیوهای محرمانه واتیکان^۱ به خاطر ماهیت جهانی خود، منابع مستندی از علایق و اشیایی هستند که نه فقط به تاریخ مذهبی و سیاسی، بلکه همچنین به پیشرفتهای اجتماعی و فرهنگی بسیاری از ملتها مربوط می شود. در سال ۱۸۸۰ م. پاپ لویی سیزدهم در آرشیوها را بدون در نظر گرفتن ملیت یا تمایلات مذهبی، به روی عموم گشود و از همان زمان پژوهشگران از اطراف و اکناف عالم از آن استفاده می کنند. روزانه حدود هشتاد محقق در این آرشیوها به تحقیق می پردازند و صد و بیست نفر دیگر از کتابخانه واتیکان استفاده می کنند. اسناد موجود در آرشیوهای واتیکان توسط اسقفها، کشیشها، راهبهها و مردم غیرروحانی، زنان، کلیساهای محلی و فرستادگان پاپ در حوز های اسقفی گردآوری شد. این اسناد حاوی اطلاعاتی کلیسایی، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی است.^۲

واژه secret در عنوان آرشیو Vaticanum Secretum Archivum دلالت بر معنای مدرن آن یعنی محرمانه ندارد. بلکه معنی دقیق تر آن شخصی و خصوصی است و نشان می دهد که آرشیو در مالکیت شخص پاپ است، و به هیچ سازمان خاصی وابسته نیست.

فعالیت های این مرکز، دو هدف اصلی را دنبال می کنند. صیانت از میراث مستند و تضمین حفظ و نگهداری آنها درعین حال فراهم کردن ابزار پژوهش برای محققان جهت افزایش دسترسی به این گنج کلیسا؛ این فعالیتها اسناد را در طول هزاران سال حفظ کرده اند. آرشیوهای محرمانه (خصوصی) واتیکان در درجه اول در خدمت پاپ و مقر پاپ است و در درجه دوم خدمات را به پژوهشگران تمامی مذاهب و از هر ملیتی ارائه می دهد. نام فعلی این مرکز ASV هست که سندیت آن به اواسط قرن ۱۷ می رسد، هنگامی که مثل امروز این آرشیو در اختیار پاپ (شخصی خصوصی و غیردولتی) بود و او نظر نهایی و انحصاری خود را اعمال می کند. میراث مستند در مخزن وسیعی قرار دارند که ۱۲ قرن تاریخ را در خود جای داده اند. آنجا بیش از ۶۰۰ آرشیویست مشتاق و علاقمند وجود دارد و بیش از ۸۵ کیلومتر قفسه، که برخی از آنها در Bunker (پناهگاه زیرزمینی)، دو طبقه زیر ساختمان موزه واتیکان نگهداری می شوند. بعد از پاپ لئوی سیزدهم درهای آرشیو بروی محققان در سال ۱۸۸۱ باز شد و این آرشیو به یکی از معروف ترین مراکز تحقیقات تاریخی در جهان تبدیل شد.

۱. آدرس سایت آرشیو ملی واتیکان: <http://asv.vatican.va>

۲. فدایی عراقی، غلامرضا (۱۳۸۸). مقدمه ای بر شناخت اسناد. تهران: سمت. ص ۲۰.

مطابق یک فرمانی که در ۱۹۲۴ تصویب شده، پاپ اجازه دسترسی آزاد به اسناد را به گروه اسقفها می دهد؛ آنهایی که در حال رسیدن به مقام پاپی هستند، از زمان پاپ پیوس ششم (فوریه ۱۹۳۹) با این حال مرحوم پل ششم در سال ۱۹۶۵ اجازه دسترسی به آرشیو رو به محققان می دهد. در نهایت، پاپ جان پل دوم اجازه دسترسی را به زندانیان جنگ اعطا می کند. حدود ۱۵۰۰ محقق از بیش از ۶۰ کشور دنیا هر سال به ASV می آیند و ۴ اتاق مطالعه مجهز به پریز برای کامپیوترهای شخصی در اختیارشان است. یک اتاق به مشاور اسناد اورجینال اختصاص داده شده، دو تا اتاق برای مشاور مواد چاپی و نمایش کپی اسناد دیجیتال است و یکی هم برای مشاوره موجودی و سایر ابزار پژوهش است.

پیشینه تاریخی آرشیو واتیکان ۱۶۱۱ پل پنجم پروژه ساخت آرشیو novum در کاخ پاپ اجرا کرد و برخی از اسناد و کتابهایی را از کتابخانه واتیکان، اتاق پاپ، آرشیو Castel Sant' Angelo و ... در اتاق مجاور پاولین که امروزه تا به امروز سالن سیستمین از موزه واتیکان است، جمع آوری کرد.

آرشیو قلعه Castel Sant' Angelo قدیمی ترین و با ارزش ترین اسناد مقدس را داراست

که در جعبه های چوبی نگهداری می شوند و به صورت جغرافیایی مرتب شده اند. پاپ میشل، لونیگو را به عنوان رییس کتابخانه و سرپرست آرشیو جدید منصوب می کند. ۳۱ ژانویه ۱۶۱۲ پل پنجم، Baldassarre Ansidei که رییس قبلی کتابخانه پاپ بود را به عنوان رئیس آرشیو جدید انتخاب می کند و تاریخ رسمی ASV به این روز برمی گردد و آرشیو هنوز بخشی از کتابخانه پاپ است.

۱۶۱۳ - ۱۶۱۴ اسنادی که توسط پل پنجم در اتاق پاولین جمع شده بودند به سه اتاق در نوبیل پیانو منتقل شدند.

۲۳ جولای ۱۶۳۰ آرشیو از کتابخانه جدا می شود و استقلال پیدا می کند. ۱۶۶۰ الکساندر هفتم طبقه بالای سه اتاق پاولین را به آرشیو واتیکان اختصاص می دهد و آنجا محلی برای حفاظت اسناد می شود.

۱۷۹۸ آرشیو قلعه سنت انگلو توسط Passetto di Borgo به ASV منتقل می شود.

فوریه ۱۸۱۰: این سال ناپلئون بناپارت آرشیو پاپ را تصرف می کند و اسناد را به پاریس منتقل می کند. حدود ۳۲۳۹ صندوق یا سبد از اسناد از ASV و دیگر آرشیوهای روم مثل آرشیو سنای روم، در واگن های بزرگ به پاریس برده می شوند.

۱۸۱۴ تشریفات و رایزنی ها برای برگرداندن آرشیو پاپ از کاخ سوییز

پاریس به مقر پاپ مقدس آغاز می شود. ۱۸۱۵ فوریه - ژوئن ناپلئون به طور موقت دوباره قدرت را بدست می آورد و عملیات بازگرداندن به حالت تعلیق در میاد.

سپتامبر تا اکتبر عملیات از سر گرفته می شود و دسامبر اولین قسمت از اسناد به رم می رسد.

۱۸۱۶-۱۷ کار انتقال اسناد از پاریس به رم انجام می شود. به دلیل هزینه بالای نقل و انتقالات کمیسیون پاپ تصمیم می گیرد که اسناد بی ارزش رو از بین ببرد و هزاران سند را به عنوان کاغذ باطله می فروشند. بسیاری از اسناد در حمل و نقل گم می شوند و اسناد بسیاری اشتباهی تحویل داده می شوند.

۱۸۸۱ لئو سیزدهم درهای آرشیو به روی محققان از هر مذهب و هر ملیتی باز می شود.

۱ می ۱۸۸۴ Regolamento dell'Archivio Segreto Vaticano تصویب می شود و عملیات و هزینه و کارمندان مصوب می شوند و پژوهشگران همچنان اجازه ورود داشتند. در این تاریخ، یک مدرسه اختصاصی برای روحانیون جوان راه اندازی می شود تا برای تحقیقات بر روی اسناد با روشهای معتبر تربیت شوند و آموزش ببینند. این مدرسه بیش از یکصد سال است که ایجاد شده و در خدمات تمامی محققان علاقمند به سندشناسی بوده است. امروزه دوره های تخصصی مختلفی - ترکیبی از

جنبه های نظری و جلسات عملی برای آموزش سندشناسی - برگزار می شود.

میراث آرشیو واتیکان

ASV آرشیو مرکزی پاپ هست که شامل آرشیوهای نهادهای مختلف دولتی و خصوصی است که به دلیل دامنه (قلمرو) و تاثیر (اعتبار) و یا به اجبار (عمدی) تولید کننده سند تصمیم می گیرد، سند را به آنجا ارسال کند.

آرشیوهای مختلفی در ASV وجود دارد که بیش از ۶۰۰ گنجینه را شامل می شوند که آنها را می توان در گروه های زیر دسته بندی کرد:

- دفتر کوریا: آرشیوهای تاریخی که قدیمی ترین موسسات وابسته به پاپ هستند؛
- سفیران پاپ: آرشیوهای تاریخی از بیش از ۷۵ سفیران و نمایندگان پاپ که از قرن ۱۶ آغاز شده؛
- خانواده ها و افراد: آرشیو خانواده های اشرافی که ارتباطات سنتی و تاریخی با پاپ داشته اند اسناد را به پاپ اهدا کرده اند، یا ارسال کرده اند یا به آرشیو فروخته اند که بیشتر به دلیل عدم توانایی مالی برای نگهداری و اینکه می خواستند اسناد حفظ شوند اسناد را به آرشیو سپرده اند.
- شوراها: شامل شورای واتیکان و ترنت
- موسسات مذهبی

- مجموعه های متفرقه

قوانین آرشیو واتیکان

اسناد پس از گذشت ۷۵ سال از تاریخ تولید آن برای عموم مردم قابل دسترس هستند.

تحقیقات در ASV رایگان است و انجام تحقیقات علمی برای پژوهشگران واجد شرایط آزاد است. همه محققان باید یک مدرک دانشگاهی یا معادل آن را داشته باشند. روحانیون باید دارای درجه لیسانس یا دکتری باشند.

کارتهای پذیرش برای دسترسی و استفاده از اتاقها مورد نیاز است و می توان آن را از قسمت پذیرش دبیرخانه روزهای دوشنبه تا جمعه ساعت هشت و نیم تا ده و نیم بدست آورد.

چگونگی درخواست یک کارت پذیرش:

- ارسال یک درخواست به بخشدار ASV با ارائه اطلاعات شخصی مثل نام، نام خانوادگی، آدرس، ملیت، تابعیت، حرفه، مدرک تحصیلی و ...
- ارائه نامه از طرف موسسه ای که در پژوهش های علمی تاریخی به رسمیت شناخته شده یا یک فرد واجد شرایط در زمینه تحقیقات تاریخی مثل استادان دانشگاه.
- تعیین صلاحیت های علمی و یک کپی از کارت شناسایی معتبر ضمیمه شود و یک قطعه عکس.
- پژوهشگران کارت پذیرش را هنگام ثبت نام امضا می کنند و سپس به آنها یک کمد داده می شود تا وسایل خود را در آن قرار دهند.
- وسایلی که نمی شود به اتاق مطالعه برد: کیف، لپ تاپ، انواع قلم، غذا و نوشیدنی و دوربین.
- تلفن همراه باید خاموش باشد.
- لباسها باید مناسب باشد حتی در طول تابستان. قانون اتاق مطالعه سکوت است. کارکنان اتاق مطالعه تضمین می کنند که پژوهشگران به این قوانین رفتاری اجباری احترام می گذارند.
- ثبت نام هنگام ورود یا خروج از اتاق مطالعه
- قبل از ترک آرشیو همه وسایل باید از کمد خارج بشه کلید پس داده شود و نام به عنوان خروجی ثبت شود.
- پژوهشگران می توانند نامه ای بنویسند و در آن دلایل خود را برای استفاده از آرشیو در بعد از ظهر اعلام کنند.
- در بعد از ظهر نمی توان سند سفارش داد و تایم مشاور محدود است.
- دسترسی به اصل اسناد: اصل اسناد از اتاق مطالعه خارج نمیشود. درخواست سند تا ساعت ۱۲ باید اعلام شود و بیشتر از سه سند در روز نمی توان درخواست داد این

قانون در مورد قالب دیجیتال هم اعمال می شود.

- نمایه ها و ابزارها کتابشناختی فراهم شده تا پژوهشگران راحت تر بتوانند به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی پیدا کنند.

ساعات خدمات دهی: ASV طبق یک قانون کلی بر روی پژوهشگران از دوشنبه تا شنبه ساعت هشت و نیم تا یک (از یک اکتبر تا ۳۰ ژوئن) باز است. لطفاً به تقویمی که ضمیمه شده مراجعه کنید.

چاپ مجدد عکس: محققان می توانند یک فرم پر کنند و درخواست دهند تا از یک سند برای آنها عکس گرفته شود و در اختیارشان قرار بگیرد همچنین امکان دانلود به صورت آنلاین نیز هست.

محققان اجازه ندارند از ابزارهای خودشان برای عکس برداری، چاپ و ... استفاده کنند.

منابع:

- سایت آرشیو مخفی واتیکان
- قائم مقامی، جهانگیر (۱۳۵۰). مقدمه بر شناخت اسناد تاریخی. تهران: انجمن آثار ملی.
- فدایی عراقی، غلامرضا (۱۳۹۰). مقدمه بر شناخت اسناد آرشیوی. تهران: سمت .
- ویکی پدیا مدخل آرشیو واتیکان

فاطمه احمدی

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهرا

چکیده

با توجه به این نکته که سندشناسی و سندپژوهی، به عنوان یک علم مستقل هنوز جایگاه خود را در میان حوزه های علوم به خوبی نیافته و بسیاری از افراد ناآگاه، این رشته را با رشته هایی مثل رشته پژوهش اسنادی و پژوهش تاریخی برابر می دانند، در این مقاله سعی می شود تعریف روشنی از علم سندشناسی و کاربردهای آن، بیان شود. ابتدا مقدمه کوتاهی در مورد موضوع و انگیزه پژوهش آورده می شود. در مرحله بعد پیشینه ای از پژوهش های صورت گرفته در این زمینه بیان می شود. سپس به تعریف سند، سندشناسی و سندپژوهی پرداخته می شود. مراحل سندخوانی بیان می شود. سپس به تفاوت سندشناسی و سندپژوهی پرداخته می شود. در پایان اهمیت و کاربرد علم سندپژوهی تشریح می شود.

کلیدواژه ها: سند، سندشناسی، سندپژوهی، پژوهش اسنادی

مقدمه

سرچشمه های پژوهش بویژه تحقیقات تاریخی، به اعتبار اسناد تاریخی صلابت، سندیت و اهمیت می یابند و در این میان سایر منابع تحقیقی در مرحله بعدی اهمیت قرار دارند (روستایی، ۱۳۸۹، ص ۴۳).

بی شک اسناد آرشیوی نقش تعیین کننده ای در ارزشمندی و اعتبار پژوهش ها دارند. و در بسیاری موارد بدون وجود این اسناد، انجام پژوهش بویژه پژوهش تاریخی در یک زمینه ی موضوعی خاص، ناممکن می شود. سند مهم ترین عامل اثر و موثر و رابطه دقیق و واقعی علت و معلولی حوادث و رویدادهایی است که تاریخ اصیل و هدایتگر را می سازند و سرانجام فلسفه تاریخ از آن به بهترین وجه نشأت می یابد و حاصل آن چیزی جز تاریخ نگاری مستقل و روشمند و کاربردی و عبرت آموز نخواهد بود (همان، ص ۴۳)

بسیاری از پژوهش های تاریخی وابسته به مطالعه دقیق و موشکافانه ی اسناد تاریخی است. حال اگر پژوهشگر نتواند به خوبی و با دقت کافی مطالعه اسناد مربوط به پژوهش خود بپردازد و

اطلاعات لازم را از آن استخراج کند، مسلماً پژوهش او ناقص خواهد بود.

بنابراین، مورخ یا محقق که به دنبال کشف یک واقعیت است، مقدم بر پژوهشگری باید سندپژوهی بداند تا بتواند به نتیجه مطلوب دست یابد.

علم سندشناسی سعی دارد با بررسی دقیق و ریزبینانه ی صورت، محتوا و به طور کلی تمام اجزای اسناد به آشکارسازی واقعیات بپردازد و به پژوهشگر کمک کند تا در مسیر پژوهش خود، دچار اشتباه و خطا نشود. در واقع علم سندشناسی، چراغی است که تاریکی های پژوهش های سایر علوم و بویژه علوم تاریخی روشن می کند و راه را برای رسیدن به تاریخ علم هموار می سازد. سندشناسی یعنی بررسی اجزا و مصادیق و عناصر شکلی و درونی انواع سند شامل محتوا، سبک نگارش، اصطلاحات که با نگاهی علمی و روشمند مورد مذاقه و تحلیل قرار می گیرند. به عبارت دیگر سندشناسی یعنی تاریخ اسناد (همان، ص). این مقاله در نظر دارد جایگاه و کاربرد علم سندشناسی را به طور خلاصه و مختصر روشن کند.

در زمینه‌ی سندپژوهی و سندخوانی اسناد تاریخی و برجای مانده از ادوار پیشین، مطالعات بسیاری صورت گرفته و اسناد تاریخی بسیاری توسط سندشناسان و کارشناسان سند مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و مستند شده و حتی پژوهش‌های معتبری انجام شده که برای پژوهش‌های آتی قابل استناد و استفاده هستند. اما متأسفانه در مورد جایگاه و اهمیت و کاربردهای علم سندشناسی به صورت جدی، پژوهش‌های زیادی صورت نگرفته است. به هر حال ما در خصوص تدوین و تنظیم اصول و شاخصه‌های اسناد تاریخی، نه آثار به اندازه‌ی داریم و نه آموزه‌ها و تشریح سندشناسانه این اسناد را برای دانشجویان تاریخ و پژوهشگران و فهرست نویسان اسناد قدیمی و معاصر جدی گرفته‌ایم (همان، ص ۴۳).

از پژوهش‌های مهم صورت گرفته در این زمینه می‌توان به مقاله‌ی خانم لوچیاننا دورانتی ترجمه‌ی مریم وتر (۱۳۸۸)، با عنوان سندشناسی اشاره کرد. خانم دورانتی در مقاله‌ی خود به تعریف سندشناسی می‌پردازد، با مقایسه‌ی سندشناسی سنتی و سندشناسی نوین، به بحث درباره‌ی مفاهیم اصالت، اصلی بودن، و سند می‌پردازد. سپس اجزای سازنده‌ی پیکره‌ی سندشناسی، یعنی شرایط کنش، اشخاص، راهکار، شکل مستندسازی، و وابستگی آرشیوی را طرح می‌کند و

فرایند نقد سندشناسانه و سودمندی سندشناسی را، به منزله‌ی یک حوزه از دانش بشری، توضیح می‌دهد.

محسن روستایی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان تعبیری از سند و سندشناسی و نقش آن در پژوهش و توصیف اسناد تاریخی، به تعاریفی از سند و سندشناسی و اهمیت آنها در پژوهش پرداخته، کم توجهی به حوزه‌ی علم سندشناسی و آموزش آن اشاره کرده، به کاربردهای سند و ضرورت آن برای فهرست نویسی پرداخته و در آخر با بازنویسی نمونه سندی تاریخی از عهد قاجاریه، خواننده را با ساختار سند آشنا می‌سازد.

سیاوش شوهانی (۱۳۹۰) در مقاله خود با عنوان سندشناسی به مثابه دانشی مستقل، ابتدا به پیشینه سندشناسی اشاره کرده و از اهمیت اسناد در انجام پژوهش‌های تاریخی یاد کرده سپس تفاوت بین رشته‌ی سندپژوهی و پژوهش اسنادی را بیان می‌کند. بعد از اشاره با آثار اشخاصی چون جهانگیر قائم مقامی و فریدون آدمیت که در انجام پژوهش‌های خود به اسناد تاریخی توجه داشتند، به بررسی کتاب درآمدی بر اسناد شرعی دوره قاجار تألیف امید رضایی می‌پردازد.

تعریف سند

سند از نظر لغوی، دلیل، رسید، قبض، نوشته، مدرک، نوشته‌ای که قابل استفاده یا استناد است، چیزی که بدان اعتماد کنند (فدایی عراقی، ۱۳۷۷، ص ۳). و از نظر اصطلاحی، کلیه مکاتبات

سلطنتی، فرمان‌ها، اسناد، معاهدات سیاسی، انواع نوشته‌های اداری و دیوانی، گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی و نظامی، اسناد قضایی، مالی و بخشی از مکاتبات خصوصی و خانوادگی است که به طور طبیعی در اثر فعالیتها و عملیات اشخاص و سازمان‌ها بوجود آمده است (همان، ص ۳). از سند تعاریف بسیار داده شده و پژوهشگران و نویسندگان در علوم مختلف به تعریف سند در حوزه‌ی مطالعاتی خود، به گونه‌ای متفاوت پرداخته‌اند. اما در همه‌ی تعاریف آنچه مشترک است، این ویژگی سند است: ۱- بدان اعتماد کنند. ۲- قابل استناد است.

درباره ارزش وجودی این دسته از سرچشمه‌های تاریخ و در مقام مقایسه آنها با اقسام دیگر منابع، باید گفت که این گونه اسناد و مدارک نه تنها وسیله مقتضی برای درک تاریخ و شناخت تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اداری، فرهنگی و نظامی یک جامعه هستند بلکه چون حاصل فعالیت‌های اداری و درباره اعمال روزمره زندگی افراد اجتماع بوده و برای حفظ روابط جامعه یا دستگاه‌های اداری و حاکمه تهیه و تنظیم شده و می‌شوند، خالی از شایعه‌ی دروغ، تظاهر، اغراض خصوصی و ملاحظه‌کاریهاست و به سبب همین نقش اساسی و قابل اعتماد که این منبع، در اصالت ضبط وقایع ایفا می‌نماید، از قدیمترین ایام در جوامع باستانی شناخته و اهمیت آن آشکار بوده است (قائم مقامی، ۱۳۵۰، ص ۶).

سندشناسی

سندشناسی دانشی است که در فرانسه در سده هفدهم، به منظور تعیین منشأ (provenance) و اصالت اسناد (records) که بر حقوق موروثی دلالت میکرد، به وجود آمد (وتر، ۱۳۸۸، ص ۸۲). سندشناسی دانشی است که سعی می‌کند با شناسایی و بررسی و ارزشیابی اسناد و طبقه بندی و تحلیل صورت و محتوای آنها، به شناخت واقعیات بپردازد و کمک کند تا اسناد بتوانند ملاک پژوهش‌های تاریخی قرار گیرند که حاصل آن، تحقیقات ارزشمند و قابل اعتماد است.

علاوه براین، با بررسی های دقیق بر روی اسناد، و تحلیل و تشریح صورت و محتوای آنها، می‌توان به تدوین، بازسازی و شناخت

اصولی پرداخت که بتواند ملاک نقد و بررسی اسناد قرار گیرد. بنابراین سندشناسی، با ارائه‌ی اصول معین و شناخته شده، به حوزه‌ی تولید اسناد نیز کمک‌های شایان توجهی می‌کند.

تفاوت سندشناسی و پژوهش اسنادی

پژوهش اسنادی مقوله تحقیقی جالبی است که عمدتاً مورد توجه تاریخ نویسان است. (فدایی عراقی، ۱۳۸۷، ص ۱۳۴). پژوهش اسنادی به پژوهشی گفته می‌شود که در آن پژوهشگر در

حیطه‌ی موضوعی خود برای اثبات فرضیه‌های خود یا برای کشف یک واقعیت نیاز به سند دارد و به دنبال سندهایی است که معماها و به عبارت بهتر، پرسش‌های پژوهش او پاسخ دهند.

درحالی که در واقع سندپژوه به دنبال چرایی‌های درون سند است در حالی که پژوهشگر اسنادی، از سند برای پاسخ به چرایی‌های موضوع پژوهش خود استفاده می‌کند.

سندشناسی دانشی است که به شناسایی و

بررسی و ارزشیابی اسناد و طبقه بندی و تحلیل

صورت و محتوای آنها، به شناخت واقعیات

بپردازد و کمک کند تا اسناد بتوانند ملاک

پژوهش‌های تاریخی قرار گیرند.

شاید بتوان گفت نسبت این دو حوزه‌ی مطالعاتی مانند سکه شناسی و مطالعه‌ی تاریخ ایران براساس سکه است. همان گونه که بدون مجهز بودن به دانش سکه شناسی نمی‌توان به مطالعه بخشی از تاریخ ایران براساس سکه های برجای مانده مبادرت ورزید، پژوهش اسنادی معتبر بدون آگاهی از دانش سندشناسی نیز امری ناممکن است (شوهانی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۰).

اهمیت و کاربرد علم سندشناسی

ارزش اولیه و ثانویه سند باعث خواهد شد، عاملان و کارگزاران

نظامهای اداری و نیز مورخین فرهنگ‌یاب و حقیقت جو به طور مستمر و دائم به اسناد آرشیوی رجوع نمایند و بهره‌های کافی و حیات بخشی را با استناد و استنباط از آنها دریافت دارند (روستایی، ۱۳۸۹، ص ۴۳). این امر در کشورهای توسعه یافته به تجربه ثابت شده است که اگر پژوهشگران و دولتمردان به آرشیو ملی و یا سازمانی چون: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران که سوابق ملی و دولتی در آن نگه داری می‌شود مراجعه نکنند و به ارزش استنادی اسناد آرشیوی التزام

نداشته باشند نتیجه ای جز خطا و آزمون‌های پرهزینه و زمانبر نصیبشان نخواهد شد (همان، ص ۴۵).

تا اینجا به کاربردها و اهمیت و جایگاه سند در پژوهش‌ها پرداخته شد و اگر نگوئیم همه، اکثراً بر ارزش و جایگاه اسناد در انجام پژوهش‌های ناب و کاربردی و نقش آنها در پرداختن به کشف واقعیات اتفاق نظر داریم. حال به ارزش کار سندپژوهی می‌پردازیم. سندشناسی کارش روشن کردن توسعه‌ی تاریخی اسناد، به اضافه ساختارشناسی آنان در روزگاران گوناگون است (همان، ۴۴).

قایده سندشناسی، این است که کارشناسان سند و سندشناسان را در ارزشیابی اسناد دولتی و خاندانی، تعیین اصالت سند (اصل یا جعل بودن سند) ترسیم فرایند فهرست نویسی و تنظیم و توصیف صحیح و کم نقص

اسناد و سرانجام دریافت شاخصه‌های روشمند در انجام پژوهش‌های اسنادی و سندپژوهی کمک شایان توجهی می‌کند (همان، ص ۴۴).

با وام گرفتن از این سخن آقای روستایی، می‌توانیم مراحل کار سندپژوهی را این گونه بیان کنیم:

۱- تشخیص اصالت سند (اصل یا جعل بودن/ رونوشت یا اصل بدن سند)

۲- ارزیابی و ارزشیابی درست سند (از انتقال سند تا قیمت گذاری آن)

۳- تنظیم و توصیف سند

۴- فهرست نویسی و چکیده نویسی و سازماندهی درست اسناد، تا این اسناد با سهولت و آگاهی هر چه بیشتر در اختیار پژوهشگران اسنادی و مورخان و تاریخ نویسان که برای رسیدن به نتایج مطلوب و کشف واقعیات نیاز مبرم به این اسناد دارند، قرار گیرند...

در پایان به این عبارت از مقاله ترجمه‌ی خانم وتر بسنده می‌کنیم که: "سندشناسی برخوردار از مقادیر قابل توجهی دانش است که به خودش تعلق دارد و بویژه در مفهوم سازی‌اش از سند و به خاطر ارزش‌های خودش مورد مطالعه همه کسانی قرار گیرد که با مدیریت اسناد (پیشینه‌ها) یا مدیریت استفاده از آن را به منزله منبع اطلاعاتی به عهده دارند (وتر، ۱۳۹۰، ص ۹۳).

سخن آخر

اسناد مهمترین عامل شناخت تاریخ اند. این اسناد هستند که ما را با گذشته و گذشتگان آشنا می‌کنند، به ما کمک می‌کنند تا به حقیقت برسیم. اسناد در زمان خود به امور اداری، قضایی و مالی سندیت می‌بخشیدند و امروزه به اعتبار قابل اعتماد بوندشان ما را در کشف واقعیات کمک می‌کنند اما بسیاری از اسناد برای هرکسی قابل خواندن و قابل استفاده نیست. شاید پژوهشگری به سندی برخورد کند که با موضوع پژوهش او مرتبط است اما آیا بدون کمک یک سندپژوه می‌تواند اطلاعات لازم را از سند دریافت کند؟ پژوهشگر بدون کمک سندپژوه نمی‌تواند استفاده‌ی بهینه‌ای از سند داشته باشد. یا با اطلاعات ناقص به قضاوت‌های نادرست می‌پردازد یا هرگز رابطه این سند با موضوع خود را درک نخواهد کرد. درواقع سندپژوهی به عنوان علمی مستقل، جایگاهی مستقل داشته و مقدم بر تاریخ نویسی است.

آرشیو

بی‌شک اسناد آرشیوی نقش تعیین کننده‌ای در ارزشمندی و اعتبار پژوهش‌ها دارند. و در بسیاری موارد بدون وجود این اسناد، انجام پژوهش بویژه سندپژوهی تاریخی در یک زمینه‌ی موضوعی خاص، ناممکن می‌شود. سند مهم ترین عامل اثر و موثر و رابطه دقیق و واقعی علت و معلولی حوادث و رویدادهایی است که تاریخ اصیل و هدایتگر را می‌سازند و سرانجام فلسفه تاریخ از آن به بهترین وجه نشأت می‌یابد و حاصل آن چیزی جز تاریخ نگاری مستقل و روشمند و کاربردی و عبرت آموز نخواهد بود

مهديه شيخ عباسی

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات آرشیوی دانشگاه الزهراء (س)
mahdiye.sh609@gmail.com

رخشنده اعتصامی مشهور به پروین اعتصامی از شاعران نامی معاصر در روز ۲۵ اسفند سال ۱۲۸۵ شمسی در تبریز تولد یافت و از ابتدا زیر نظر پدر دانشمند خود - که با انتشار کتاب (تربیت نسوان) اعتقاد و آگاهی خود را به لزوم تربیت دختران نشان داده بود- رشد کرد.

کودکی

در کودکی با پدر به تهران آمد. ادبیات فارسی و ادبیات عرب را نزد وی قرار گرفت و از محضر ارباب فضل و دانش که در خانه پدرش گرد می‌آمدند بهره‌ها یافت و همواره آنان را از قریحه سرشار و استعداد خارق العاده خویش دچار حیرت می‌ساخت. در هشت سالگی به شعر گفتن پرداخت و مخصوصاً با به نظم کشیدن قطعات زیبا و لطیف که پدرش از کتب خارجی (فرنگی- ترکی و عربی) ترجمه می

به باستان

کرد طبع آزمائی می نمود و به پرورش ذوق می پرداخت.

شاه و پروین

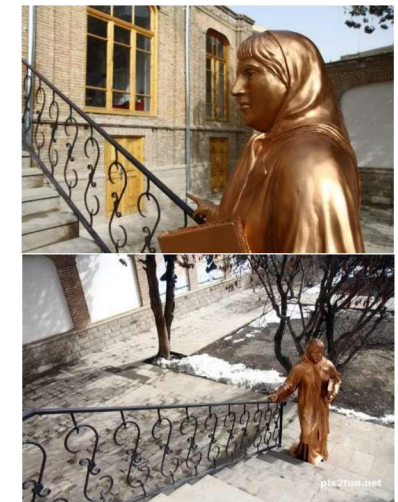
در تیر ماه سال ۱۳۰۳ شمسی برابر با ماه ۱۹۲۴ میلادی دوره مدرسه دخترانه آمریکایی را که به سرپرستی خانم میس شولر در ایران اداره می‌شد با موفقیت به پایان برد و در جشن فراغت از تحصیل خطابه‌ای با عنوان "زن و تاریخ" ایراد کرد.

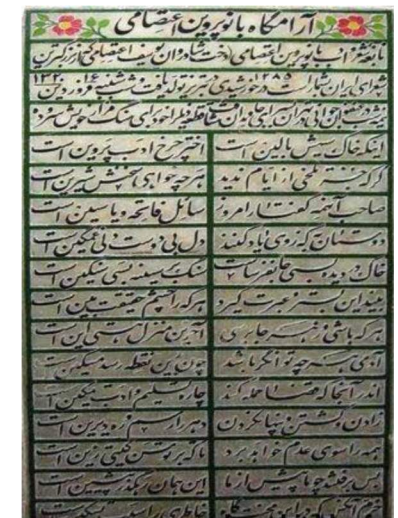
در سال ۱۳۱۴ چاپ اول دیوان پروین اعتصامی، شاعره توانای ایران، به همت پدر ادیب و گرانمایه اش انتشار

یافت. پروین مدتی در کتابخانه دانشسرای عالی تهران سمت کتابداری داشت و به کار سرودن اشعار خود نیز ادامه می‌داد. تا اینکه دست اجل او را در ۳۴ سالگی از جامعه ادبی گرفت. بهرحال در شب ۱۶ فروردین سال ۱۳۲۰ خورشیدی به بیماری حصبه در تهران زندگی را بدرود گفت و پیکر او را به قم بردند و در جوار قبر پدر دانشمندش در مقبره خانوادگی بخاک سپردند.

خانه پروین اعتصامی تبریز / مجسمه وی

سنگ قبر پروین

منابع

دانشنامه رشد

<http://daneshnameh.roshd.i>

عکس:

biographyha.com

www.kalam.se

fa.wikipedia.org

۱. آدرس سایت: <http://www.archive-skills.com>

مهارت‌های آرشیو

(Archive-Skills)

گردآورنده: نیره خدادادشهری

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات

آرشیوی دانشگاه الزهراء(س)

Shahri.lib.65@gmail.com

خدمات مشاوره‌ای و آموزشی

آرشیوها و مراکز مدیریت اسناد

سایت مهارت‌های آرشیو با همکاری و مشارکت مارگارت کراکت و جانت فاستر شروع به کار کرده است. این سایت به طور رسمی در اوایل قرن بیست به منظور ارائه آموزش‌های مقرون به صرفه و موثر در آرشیوها و مراکز مدیریت اسناد ایجاد شد. از آن زمان پروژه‌ها گسترده‌تر شده و تجربیات و تخصص‌ها برای پوشش اسناد (recordkeeping) توسعه پیدا کرده است.

خدمات مشاوره مهارت‌های آرشیو در چهار حوزه اصلی فعالیت می‌کند:

۱. پروژه‌های خدمات مشاوره مدیریت اسناد و آرشیوها؛
۲. برنامه‌های آموزشی انگلستان؛
۳. برنامه‌های آموزش در منزل که مخصوص نیازهای سازمان‌ها طراحی شده و
۴. آموزش‌های بین‌المللی.

این سایت با رابط کاربری بسیار ساده دارای هفت پیوند اصلی است.

در قسمت آموزش (Training)، برنامه‌های آموزشی سال جاری به همراه توضیحاتی درباره مکان برگزاری، نحوه پذیرایی، ارزیابی دوره و دسترسی توضیح داده شده است. سپس در پیوند (About)، درباره این سایت توضیح مختصری داده شده است. پیوند بعدی مشاهده تازه‌ها (See what's new) است که در

مورد پروژه‌ها و برنامه‌ها و دوره-های جدید ارائه شده، اطلاعاتی ارائه می‌شود.

خدمات مشاوره‌ای (Consultancy)، که این سایت ارائه می‌دهد بسیار گسترده و جالب توجه است که عبارت است از: آموزش و مشاوره درباره مدیریت اسناد دیجیتال، پروژه‌های تنظیم و توصیف اسناد، اجرا و راه-اندازی مراکز مدیریت اسناد و ...

در پیوند بعدی با عنوان Info-bytes شامل فایل‌های پی‌دی اف بسیار کم حجم است که مفاهیم اساسی آرشیوها را با زبان انگلیسی بسیار ساده توضیح داده است، عناوین این مطالب عبارت است از: ارزشیابی اسناد دیجیتال، مسائل مربوط به پیاده‌سازی اتوماسیون، فراداده، استانداردهای حوزه آرشیو، اسناد حیاتی، ارزیابی روند حفاظت و نگهداری اسناد، راهنمای مدیریت و حفظ اسناد دیجیتال، یکپارچگی سوابق، ملاحظات حقوقی و تنظیم مقررات، مدیریت دانش و ...

پیوندهای مفید (useful links) عنوان پیوند بعدی است که در یازده دسته کلی پیوندهای مفید در حوزه آرشیو را لیست

کرده است. شامل: سایت‌های آرشیوهای ملی، اصطلاحنامه‌ها، سایت‌های بین‌المللی، انجمن‌ها، اسناد دیجیتال، مدیریت حفاقت و نگهداری، اتوماسیون‌ها، مدیریت اسناد، تنظیم و توصیف اسناد، ابزارهای خودآموزی برخط و خدمات.

آخرین پیوند بسته‌های آموزشی برای مربیان است.

خدمات مشاوره‌ای و آموزشی این سایت شاید منحصر به انگلیس و کشورهای انگلیسی زبان به نظر برسد اما مطالعه این مهارت‌ها می-تواند برای آرشیویست‌های کشور ما نیز مفید باشد.

مطالعه و بهره‌گیری از این سایت را به تمامی آرشیویست‌ها توصیه می‌کنیم.

ARCHIVE-SKILLS

the Archive-Skills consultancy ltd
 archives and records management training and consultancy

training | about | see what's new | consultancy
 info-bytes | useful links | training the trainer pack

the archive-skills consultancy ltd · may cottage · 1 fountayne road · london n16 7eb · uk
 t: (020) 8806 8631 · e: email:margaret.crockett · email:ianet.foster

copyright © 2015 the archive-skills consultancy ltd · website credits · Last updated: 18.12.2011

«بهاءالدین محمد بن عزالدین حسین بن عبدالصمد العاملی الجبعی (جُبَاعی)» معروف به شیخ بهایی دانشمند بنام دوره صفویه است که در فلسفه، منطق، طب، هیئت و ریاضیات تبحر داشت. اصل وی از جبل عامل شام بود. بهاء الدین محمد ده ساله بود که پدرش عزالدین حسین عاملی از بزرگان علمای شام بسوی ایران رهسپار گردید و چون به قزوین رسیدند و آن شهر را مرکز دانشمندان شیعه یافتند، در آن سکنی گزیدند و بهاءالدین به شاگردی پدر و دیگر دانشمندان آن عصر مشغول گردید.

مرگ این عارف بزرگ و دانشمند را به سال ۱۰۳۰ و یا ۱۰۳۱ هجری در پایان هشتاد و هفتمین سال حیاتش ذکر کرده‌اند. وی در شهر اصفهان روی در نقاب خاک کشید و مریدان پیکر او را با شکوهی که شایسته شان او بود، به مشهد بردند و در جوار حرم هشتمین امام شیعیان به خاک سپردند.

دست خط شیخ بهایی

شیخ بهایی مردی بود که از تظاهر و فخر فروشی نفرت داشت و این خود انگیزه ای برای اشتها خالص شیخ بود. شیخ بهایی به تأیید و تصدیق اکثر محققین و مستشرقین، نادر روزگار و یکی از مردان یگانه دانش و ادب ایران بود که پرورش یافته فرهنگ آن عصر این مرز و بوم و از بهترین نمایندگان معارف ایران در قرن دهم و یازدهم هجری قمری بوده است.

شیخ بهایی شاگردانی تربیت نموده که به نوبه خود از بزرگترین مفاخر علم و ادب ایران بوده اند، مانند فیلسوف و حکیم الهی ملاصدرا، شیرازی و ملاحسن حنیفی کاشانی

و عده‌ی دیگر که در فلسفه و حکمت الهی و فقه و اصول و ریاضی و نجوم سرآمد بوده و ستارگان درخشانی در آسمان علم و ادب ایران گردیدند که نه تنها ایران، بلکه عالم اسلام به وجود آنان افتخار می‌کند.

در حدود ۹۵ کتاب و رساله در سیاست، حدیث، ریاضی، اخلاق، نجوم، عرفان، فقه، مهندسی، هنر و فیزیک از وی به یادگار مانده است. به پاس خدمات وی به علم ستاره‌شناسی، یونسکو سال ۲۰۰۹ میلادی را به نام او، سال «نجوم و شیخ بهایی» نام‌گذاری کرد. شیخ بهایی در شمار

مولفان پر اثر در علوم گوناگون است و آثار او تماماً موجز و بدون حشو و زوائد است. یکی از مشهورترین آثار شیخ، «مفتاح الفلاح» است که وی در آن به اعمالی که یک مسلمان در طول یک شبانه‌روز خود باید انجام دهد، پرداخته است. در گنجینه نسخه‌های خطی کتابخانه و موزه ملی ملک، نسخه‌ای از این کتاب به شماره ثبت ۹۷۶ و به خط شیخ، دارای خط‌خوردگی و توضیحات تکمیلی در حاشیه و با تاریخ اتمام کتابت در «اوایل دهه سوم صفرالمظفر ۱۰۱۵ قمری» موجود است.

شیخ بهایی علاوه بر غزلیات و رباعیات دارای دو مثنوی بوده که یکی به نام مثنوی "نان و حلوا" و دیگری "شیر و شکر" می‌باشد و برخی آثار علمی او عبارتند از "جامع عباسی، کشکول، بحر الحساب و مفتاح الفلاح و الاربعین و شرع القلاف، اسرارالبلاغه والوجیزه". (وب سایت ویکی پدیا، ۱۳۹۳ دی ۱۵)

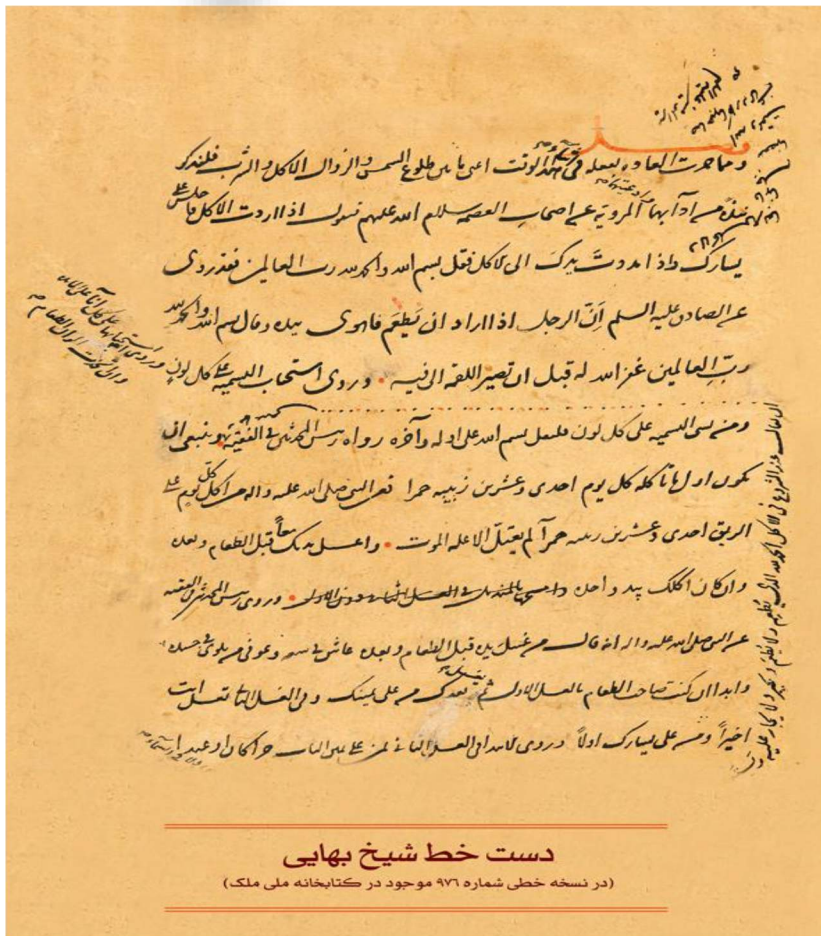
کتابخانه و موزه ملی ملک به مناسبت هفته کتاب، کتاب‌خوانی و روز کتابدار در سال ۱۳۹۳ خورشیدی، دست خط شیخ بهایی در کتابخانه و موزه ملی ملک به نمایش گذاشته بود.

منابع

وب سایت ویکی پدیا، شیخ بهایی. بازیابی شده در ۱۵ دی ۱۳۹۳.

<http://fa.wikipedia.org>

وب‌سایت کتابخانه و موزه ملی ملک

دست خط شیخ بهایی

(در نسخه خطی شماره ۹۷۶ موجود در کتابخانه ملی ملک)

مهديه شيخ عباسي
دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات
آرشیوی
mahdiye.sh609@gmail.com

این قصه هم رسید به پایان ...

خیلی زود گذشت ...

به قول قیصر امین پور... تا نگاه می
کنی وقت رفتن است...

همیشه باید رفت... تا رسید...

همه ما مسیری رو طی کردیم تا
به اینجا برسیم، و حالا با کوله باری از
خاطره و یاد آخرین برگ از روزهای
باهم بودنمون رو ورق زدیم تا باز هم
وارد مسیر تازه ای بشیم... تا باز هم
برای رسیدن به خواسته ها و اهدافمون
تلاش کنیم ...

روزهایی که گذشتند هیچوقت
برنمیگردند... روزهای خوب این دوره...

دانشگاه الزهراء، آرشیو، ما... بچه
های دوره اول آرشیو دانشگاه الزهراء... و
حس خوب طلایه دار بودن...

کتابدارهایی که می بایست
آرشیویست می شدند، شوق دیدن سند
های قدیمی و رنگ و رو رفته که قرار
بود از این به بعد فرزند خوانده ی ما
باشن فضای دیجیتالی که دم به دم ما

رو به چالش سطل اسناد دعوت میکرد
و از این به بعد رسالت ما این بود که
وضعیت نابسامان تلبار اسناد رو چه
در محیط های سنتی و چه در محیط
های دیجیتالی سروسامان بدیم!
و خواهشاً به قول استاد رضایی دید
کتابدارانه رو ببوسیم بگذاریم کنار ک
از حالا به بعد ما یک آرشیویست
هستیم!

اتفاقات خوب و بد ...

بهترین روزها رو در بازدیدها
گذروندیم! بازدید از مراکز آرشیوی که
بیشترشون یا بهتر بگم همه شون در
تهران واقع شدند که ما نمیدونستیم
شکر ایزد رو بجای بیاریم یا کفر نعمت!!
خب شکر ایزد که بازدید از مراکز به
راحتی برای ما ممکن میشد و کفر
نعمت از این جهت که در کشوری مثل
ایران با تمدنی چند هزار ساله چقدر
آرشیو مهجور مونده که مراکز آرشیوی
کمی اون هم فقط محدود به تهران
دارن فعالیت های آرشیوی انجام میدن!

و شاید بدترین اتفاق این دوره برای ما
از دست دادن یکی از بهترین
دوستانمون و یکی از فعال ترین و با
انگیزه ترین دانشجوها بود... و ما هنوز
امیدواریم که یک روز... به دامن
دانشگاه برگردیم... و "کاش این زودتر
برسد"...

مسیر همچنان ادامه داره... اما
دوستی ها و خاطرات خوب موندگار
شدند... و اساتیدی که شاگردی در
مکتب اونها شاید افتخار بزرگی بود که
نسیب ما شد... دکتر رضایی با رفتار
پدرانه، دانش سرشار و عرفی آرشیوی؛
دکتر کامران با لبخند های ریز
و چشمان مهربان و مطالب کلاسی که
سخت نبودند با وجود توضیحات خوب
استاد؛ دکتر غائبی با رفتاری
موقر، مهربان و دلسوز، و دقیق و نکته
سنج، دکتر برادر با شوخ طبعی های به
موقع سرکلاس و تشویق بچه ها به
مشارکت در پایه ریزی پایه های آرشیو،
دکتر آبام با جدیتی محکم در نظم
کلاس ها، تدریس جز به جز مباحث
و مهربان برای شاگردانی که آخرش یاد
گرفتند به موقع سرکلاس ها حاضر
باشن!! (:)

کلاس های این دوره از مقطع
درسی مون هم تموم شد و حالا ما
هستیم و پایان نامه هایی که امیدواریم
بتونن پایه های آرشیوی کشورمون رو
محکم تر کنند...

و در آخر دعایی کنم برای شما عزیزان دلم که الهی بحق روح
بایگان آرشیوداران مغفورا! پایان نامه هاتون رو به نحو احسن دفاع
کنید و حیاتی تر از همه اینکه یک روز آرشیودار بشید و به روح شما
قسم بخورند! که این افتخاریست بس عظیم!

یاد روزهایی که باهم داشتیم بخیر....

بیان نامه ای در حوزه معرفی نامیه ای در حوزه آرشیو

گردآورنده: فاطمه محبی

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات
آرشیوی دانشگاه الزهرا (س)

Fatemeh.mohebbi@gmail.com

پژوهش حاضر به منظور مطالعه وضعیت
کدگذاری اسناد در آرشیو ملی ایران
انجام شد. این پژوهش با رویکرد
ترکیبی و در دو بخش کمی و کیفی
انجام شد. روش گردآوری داده‌ها در
بخش کمی، پرسشنامه محقق‌ساخته و
در بخش کیفی مصاحبه ساختاریافته؛
روش سازماندهی و تحلیل داده‌ها در
بخش کمی، آمار توصیفی و در بخش
کیفی، تحلیل محتوا و مقوله‌بندی است.
جامعه پژوهش شامل ۱۷ نفر از
کارشناسان تنظیم و توصیف آرشیوی
بودند که از نزدیک با فعالیت‌های آرشیو
ملی ایران آشنایی داشتند.

یافته‌های بخش کمی پژوهش نشان داد
که بیشتر از نیمی از کارشناسان
شرکت‌کننده در پرسشنامه، به میزان

مورد استفاده قرار می‌گیرند و نظام
کدگذاری کنونی دارای مشکلات نسبتاً
زیادی است. بیشتر مصاحبه‌شوندگان
معتقدند که بین عناصر شماره بازیابی،
همه‌نگی لازم وجود دارد و بهتر است
که کدگذاری، در سطح تک‌تک اقلام
صورت گیرد. با توجه به تنوع یافته‌های
پژوهش، در پایان پیشنهاداتی برای بهتر
شدن وضعیت کدگذاری ارائه شد.

کلیدواژه‌ها: آرشیو، تنظیم و توصیف،
کدگذاری، اسناد نوشتاری (متنی-
کاعذی)، پژوهش ترکیبی، معاونت
اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی
ایران (آرشیو ملی ایران).

دانشگاه الزهرا
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی

عنوان: مطالعه وضعیت کدگذاری اسناد موجود در معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (آرشیو ملی ایران) و ارائه راهکارهایی در جهت بهبود وضعیت کنونی

استاد راهنما: دکتر سعید رضایی شریف آبادی

مشاور: غلامرضا عزیزی

دانشجو: ملیحه غفوری

دی ۱۳۹۳

اخبار آرشیوی

سپیده پناهی وحید

دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات
آرشیوی دانشگاه الزهراء(س)
sepideh.panahivahid@gmail.com

کنفرانس بین المللی وب پژوهی

اولین کنفرانس بین المللی وب
پژوهی توسط دانشگاه علم و فرهنگ
وابسته به جهاد دانشگاهی در اواخر
فروردین ۹۴ در تهران برگزار می شود.
کنفرانس بین المللی وب پژوهی می
کوشد تا پژوهشگران، دانشجویان،
اساتید و متخصصین در زمینه های
علوم کامپیوتر، فناوری اطلاعات،
کتابخانه و ارتباطات را گرد هم
آورده، دستاوردهای پژوهشگران و
صاحب نظران در حوزه های وب،
اطلاعات و زیرمجموعه آنها را ارائه
نماید، برای کسب اطلاعات بیشتر به
سایت
<http://iranwebconf.ir> /مراجعه
نمایید.

لغت هفته

بخش لغت‌نامه انجمن آرشیویست‌های
آمریکا، این هفته Virtual reading
room به معنای اتاق مطالعه‌ی
مجازی، را به عنوان لغت هفته برگزیده
است.

تعاریف

۱. محیط تحقیقی برخط (پیوسته) که

نامه‌ها، خاطرات، یادداشت‌ها و
دست‌نوشته‌های این دانشمند علم
فیزیک، از ژانویه امسال به
آدرس einsteinpapers.press.princeton.edu
در دسترس قرار
خواهد گرفت. گفتنی است انتشارات
دانشگاه پرینستون آمریکا متولی
"پروژه اسناد شخصی انیشتین" است.

گنج گمشده، در نروژ پیدا شد!

نسخه‌ی رونوشت یکی از کارت‌های
"والد دیزنی" متعلق به سال ۱۹۲۷م.
که گمان می رفت مفقود شده است،
در میان تجهیزات کتابخانه "Mo i
Rana" واقع در نزدیکی قطب
شمال، پیدا شد. تنها نسخه‌ی این فیلم
کوتاه در موزه‌ی هنرهای مدرن
نیویورک نگهداری می‌شود. گفتنی است
پروژه‌ی دیجیتال سازی مدارک در
کتابخانه ملی نروژ، به کشف اسناد و
مدارک گمشده‌ی بسیاری کمک کرده
است.

منبع: مجله نروژی Aftenposten

در آن جستجو و دانلود منابع، عمداً
محدود شده است و/ یا دسترسی،
مختص پژوهشگرانی است که حساب
کاربری ایجاد کرده‌اند و قوانین را
پذیرفته‌اند همانند اتاق مطالعه فیزیکی
در یک آرشیو.

۲. محیط تحقیقی برخط (پیوسته) که
در آن منابع رقومی به صورت رایگان
قابل دسترس هستند.

منبع: <http://www2.archivists.org/word-of-the-week>

دسترسی به هزاران سند، فقط با
یک کلیک!

جلد ۱۴ام اسناد شخصی آلبرت
انیشتین، شامل هزاران مدرک نایاب از

